

FRANTIŠEK GRAUS

Jeho osobnost představuje nejvýznamnějšího českého medievistu 2. pol. 20. st.
Známý a vážený pro svoji práci též v Evropě.

Život:

František Graus se narodil 14. 12. 1921 v Brně do německy mluvící židovské rodiny. Hned v raném mládí čekala chlapce životní rána, zemřel jeho otec v plicním sanatoriu, roku 1931.

Následuje nekonečné stěhování a smrt babičky, která se otráвила svítiplynem.

Matka, Ada Grausová, dává svého syna na celostátní židovské gymnázium v Brně. František se zde naučí jak česky, tak latinsky, hebrejsky a trochu málo z klasické řečtiny.

Přestože rodina aktivně nepraktikovala židovství, z Františka se stává ortodoxní žid, snažící se dodržovat stanovené předpisy, a proto se staví jednoznačně proti sňatku své matky s křesťanem.

Přichází rok 1941 a František, spolu se svojí matkou i mladším bratrem, musí odjet do Terezína.

Zde si všimnou jeho jazykového nadání a umožní mu pracovat v oddělení pro soupis staré židovské náboženské literatury, katalogizuje zabavené hebrejské knihy.

V Terezíně se také postupně ztotožňuje s četbou marxistických a trockistických spisů, což vyústí v jeho vstup do terezínské komunistické strany. Stává se jedním z předních členů.

V roce 1944 je transportován do Osvětimi, následně Buchenwaldu, nicméně se mu podaří přežít.

Po válce studuje na FF UK a nastupuje jako pracovník Státního historického ústavu (1948-1951). V letech 1953-69 je vedoucím oddělení starších světových dějin Historického ústavu ČSAV a také šéfredaktorem Československého časopisu historického. V 60. letech působí jako profesor FF UK, řídí katedru československých dějin.

Po srpnu 1968 odchází do exilu a místo nalezne jako profesor na univerzitách v Giesenu (Německo) a Basileji (Švýcarsko). Umírá v Basileji - 1. 5. 1989.

Politická orientace a celkové smýšlení:

Zkušenost Terezína a hrozba nebezpečí fašismu a nacismu ho přivádí k myšlenkám marxismu, jakožto možné záchrany. Stává se nesmiřitelným obhájcem ideologie, dogmatikem, který odmítá odlišné názory. Nutno podotknout, že v 60. letech u něj dochází k přehodnocení některých názorů a změně chování vůči zbytku vědecké veřejnosti, především k nestraníkům. Např. pojem feudalismus nahradil pojmem středověk.

Pro tento svůj zápal se od něj distancovala spousta spolupracovníků v oboru a byla na něj snesena nejedna kritika. Mezi nejznámější oponenty patří Václav Vojtíšek Zdeněk Fiala, Václav Černý, naopak dobře si rozuměl s Josefem Mackem.

Mezi jeho významné žáky patřili Dušan Třeštík nebo Jaroslav Mezník.

Stavěl se odmítavě ke kosmopolitismu.

Vědecký přístup k historii:

Historické vědy by měly především řešit, co se událo a proč.

František Graus říká, že minulosti se nelze vzdát, není možno ji napravit, ani zapomenout. Příklady toho, jak minulost zasahuje i do přítomnosti spatřuje v historicky vzniklém jazyce, krajině, zděděných tradicích i předsudcích.

Historik musí vycházet z „pramenů“, respektovat vědecké postupy. S historií si může dělat badatel cokoli, ovšem minulost je jen jedna.

Mezi jeho řešený pojem patřila hlavně „krize“. Krizi dle něj představuje otřes dosavadního systému hodnot. Neznamená to ovšem konec rozvoje, pouze změnu systému. Dochází k celkovému úpadku společenského vlivu historických věd.

Do českých dějin pronikla krize historického myšlení např. za německé okupace a stalinismu.

19. století bylo výkvětem evropského dějepisectví, ale ve 20. st. slábně vliv historické vědy na jiné, rozpadla se teorie, že civilizace směřuje k neustále lepšímu rozvoji - historikové si s tímto otřesem neví rady.

Další pojmy:

Minulost = pojímá v sobě vše, co se kdy stalo; dějiny = poznatelná část minulosti; dějepisectví = popis historických událostí nebo vzpomínka na ně; historiografie (historie) = snaha znalců objasnit minulost

Živá a mrtvá minulost:

Historie není minulost. Dříve minulost spojena s národem, ale veliké národní koncepce jsou již tabu. „Živá“ minulost se tedy skrývá v pramenech, zde nalezneme pravou minulost. Ovšem ustrněli historie výlučně u národních dějin, bude následovat oddělení minulosti od historie a minulost se stane „mrtvou“. Národní dějiny mají být studovány rukou v ruce s celkovými obecnými dějinami. Upřednostňuje spolupráci s jinými obory, tzv. „kolektivní paměť“ a váží si školy Annales. Ovšem taky vidí zásadní rozdíl mezi ostatními vědami. Ostatní vědy jsou reálné, ale historie svou minulostí, jejím působením a prameny reálná není. Pochopením minulosti pomáhá vidět její vliv na přítomnost, historik je prostředníkem.

Přílišný dogmatismus a jednostranné chápání ohrožuje svobodu a rozvoj myšlení. Nelze měnit obraz své minulosti, on je totiž pravdivý pouze jeden.

Dílo:

Dílo je často opomíjeno českými historiky pro jeho dřívější dogmatismus a ne příliš přátelské vztahy.

VYBRANÉ MONOGRAFIE:

Dějiny venkovského lidu v Čechách v době předhusitské (dvousvazková monografie). Praha 1953(1957)

Chudina městská v době předhusitské. Praha 1949.

Městská a venkovská chudina v době předhusitské. Praha 1955.

VYBRANÉ STUDIE:

Krise feudalismu ve 14. století. Sborník Historický 1, 1953, s. 65-121.

Krise středověku a husitství. ČsČH 17, 1969, s. 507.

Minulost - úkol nebo mýtus? In: František Graus - člověk a historik. Sestavili a redakčně připravili Z. Beneš, B. Jiroušek, A. Kostlán. Praha 2004, s. 207-206.

Naše živá i mrtvá minulost. In: Naše živá a mrtvá minulost. Praha 1968, s. 18-20.

O postavení historie v kulturním životě. In: František Graus - člověk a historik. Sestavili a redakčně připravili Z. Beneš, B. Jiroušek, A. Kostlán. Praha 2004, s. 201-206.

O vzniku feudalismu v českých zemích. In: Český lid 6, 1951, s. 282-285.

Proti kosmopolitismu ve výkladu raného feudalismu v Čechách. In: Proti kosmopolitismu ve výkladu našich národních dějin. Praha 1953, s. 47-60.

Světové dějiny a úkoly československé historiografie. ČsČH 13, 1965, s. 521-528.

Doporučená literatura:

Beneš, Zdeněk (ed): František Graus - člověk a historik. Sborník z pracovního semináře výzkumného centra pro dějiny konaného 10. prosince 2002. Praha 2004.

Seidlerová, Irena: Válečná zkušenost Františka Grause. In: František Graus - člověk a historik. Sestavili a redakčně připravili Z. Beneš, B. Jiroušek, A. Kostlán. Praha 2004, s. 99-118.

Šmahel, František: František Graus. In: Mediaevalia Historica Bohemica 1, Praha 1991, s. 515-516.

Wihoda, Martin. František Graus. Zamyšlený poutník mezi živou a mrtvou minulostí. In: J. Hanuš, R. Vlček (eds.) Historik v proměnách doby a prostředí 20. století (Edice země a kultura ve střední Evropě 11). Brno: Matice moravská, s. 251-261.